

viktigt, viktigare, viktigast

Hur kan man öka konsthantverkets status när bara lönsamhet och exportsiffror är det som räknas? Genom att påstå att det är nyttigt som inspiration för övrig designverksamhet? Knappast. Sånt underblåser bara förlegade idéer och rådande ordning. Och designen lyfts fram som viktigare än konsthantverket, inte bara ekonomiskt utan även kulturellt. Dags istället att inse att idéströmningar går i olika och bågiga riktningar!

Important, more important, most important. Text in English, see page 60.

TEXT LOVE JÖNSSON

KONSTHANTVERKET HAR BLIVIT POPULÄRT. Ja, i alla fall i utkanten av den diskussion som handlar om hur Sverige ska kunna bibehålla en positiv utveckling inom sin designindustri. I texter och uttalanden om konsthantverk hänvisas allt oftare till den nytta konsthantverket har för designen. Konsthantverket utnållas som formområdets experimentverkstad och idékläckningsanläggning. Det karakteriseras som ett råmaterial, en naturtillgång eller en grundforskning. Bakom dessa återkommande formuleringar finns fristående skribenter och konsthantverkare såväl som representanter för organisationer och institutioner inom fältet. Till de senare hör försäljningskooperativen, Konsthantverkscentrum och Svensk Form.

Den självklara målsättningen för dessa aktörer är

att vinna ökad respekt för konsthantverkarnas arbete. Ärendet är angeläget, men det finns uppenbara problem med fokuseringen av konsthantverkets föregivna roll som en slags designens musa.

En historisk tillbakablick ger vid handen att det finns en modern tradition i Sverige av att understryka sambandet mellan konsthantverk och industri. I debatten om den framväxande modernismen och dess formkultur framhölls nödvändigheten av att industrierna höll sig med konstnärliga avdelningar. De mer eller mindre fria experimenten i dessa "estetiska laboratorier" ansågs kunna ge idéer av avgörande betydelse för massproduktionens utveckling.

Många av dåtidens ledande formgivare, eller nyttokonstruörer som de ofta kallades, axlade också

HELENA ANDERSSON:
"För mig är arbetet med leran livsviktigt. Den är utgångspunkten för det som jag ska berätta, det som kan formas men inte uttryckas i ord. Min keramik är resultatet av många års hängiven forskning och hårt arbete."

HELENA ANDERSSON:
"For me, working with clay is of vital importance. It is the starting point for what I want to say, what can be shaped but never expressed in words. My ceramic works are the result of many years of devoted research and hard work."

"Konsthantverket bildar en viktig bas och inspiration för vårt rykte som designland."

Ur pressmeddelande om utställningen Utvalt. Designforum Svensk Form, december 2002

en yrkesroll som rymde både konsthantverkarens och designerns professioner.

Sedan ett par decennier ser situationen annorlunda ut. Begrepp som konstindustri och nyttokonstruar används sparsamt eller inte alls, eftersom de inte svarar mot dagens verklighet. Designindustrin i stort må ha expanderat, men dess konstindustriella del har marginaliserats. Med vissa undantag, kanske främst inom glasindustrin, har den direkta kopplingen mellan hantverksbetonat skapande och industriell produktutveckling försvunnit. Designprocessens utveckling mot alltmer specialiserade och tekniskt avancerade arbetsformer förefaller ha vidgat klyftan mellan design och konsthantverk. Få individer har längre möjligheten, eller ens ambitionen, att förena de båda områdena. Konsthantverket har dessutom i stor utsträckning lämnat den bruksmässiga sfären till formån för skulpturala och idéorienterade uttrycksformer.

GIVETVIS GÅR DET att anföra enskilda exempel som motsäger denna medvetet generaliserade bild. Det går inte heller att förneka att det finns goda skäl, inte minst historiska, till att betrakta design och konsthantverk som två varandra näraliggande områden. Stora delar av utbildnings-, musei- och institutionsväsendet är fortfarande organiserat utifrån idén att design och konsthantverk har mycket gemensamt. För att ta ett konkret exempel, uttrycker FORM:s blandning av bevakningsområden tydligt tanken att alla delar av den gestaltade miljöns innehåll ska behandlas tillsammans.

Onekligen ligger det ett värde i denna helhetssyn som, åtminstone potentiellt, möjliggör intressanta möten och kopplingar mellan en mängd olika kulturella fält.

Problemet med dagens diskussion om förhållanden mellan design och konsthantverk är att det sått på vilken den förs underblåser förlagade värderingar. Konsthantverk framställs gång efter annan som en slags slumrande idébank eller diffus grundforskning varifrån industrins aktiva formgivare kan hämta uppslag. I praktiken förstärker denna bild den snedvridna hierarki som etablerats mellan områdena. Konsthantverkets utovare förlorar ytterligare i status, då deras arbete inte tydligt identifieras som ett konstnärligt område i egen rätt utan devalveras till någon annans inspirationskälla. Designen lyfts fram som viktigast av de två, inte bara i ekonomiskt utan även kulturellt hänseende

Ett annat problem med den aktuella diskussionen är att den förutsätter att idéströmmen endast går i en riktning. Men redan på 1950-talet iaktogs den "saklighetens triumf" som innebär att de industritillverkade produkternas avskalade formspråk blev ett ideal även inom stora delar av konsthantverket. Att denna tendens fick förnyad aktualitet under det minimalistiska 90-talet går det ännu att se spår av i vissa konsthantverkarens arbeten.

MEN IDEERS VÅGAR är svåra att följa, och även om det kan finnas fog för att uppmärksamma förekomsten av ett ömsesidigt idéutbyte mellan design och konsthantverk går det inte att blunda för att idéerna också kan komma någon annanstans ifrån. Många av samtidens konstnärer placerar sig högst medvetet i ett gränsland mellan traditionella konstnärliga kategorier, en tendens som har tydliga kopplingar till flera av 1900-talets avantgarderörelser.

Material, uttryck, innehåll – allt blandas. Man kan ha skilda åsikter om det konstnärliga värdet i många av dessa gränsoverskridanden, men det är ett faktum att dagens skapande ofta inte följer konstens traditionella kartbild.

Historien dras in i nuet och gränserna provas åt alla tänkbara håll. Områden som tidigare föreföll stå långt från varandra kan mötas på nya villkor, samtidigt som gamla valfrändskaper ifrågasätts och hierarkier kan kastas om.

Att denna situation ger konsthantverket goda chanser att förbättra sin omvittnat dåliga ställning står klart. Men det kan knappast ske om konsthantverkets tillskyndare väljer att envist klamra sig fast vid uppfattningen att det gör sin största nytta som idébank för industrins formgivare. ●

Under april-maj visades utställningen 13 Bengtsonstipendiater på Designforum Svensk Form. Samtliga här presenterade keramikern fanns bland dem.

How can the status of crafts be raised when profitability and export figures are the only things that are counted? By asserting that crafts are useful as a source of inspiration for other design activities? Hardly. That approach only encourages antiquated ideas and the prevailing state of affairs. In addition, design is singled out as more important than crafts, not

only economically but also culturally. Instead, it's time to realise that the flow of ideas goes in both directions, as well as other, different ones!

Crafts have become popular – at least on the fringes of the debate about how Sweden can retain the positive development of its design industry. In texts and statements about crafts, references are being increasingly made to the usefulness of crafts to design. Crafts are depicted as the experimental workshop and brainstorming facility of the design profession. Crafts are characterised as a raw material, a natural resource, or a form of basic research. Responsible for these recurring statements are freelance writers and independent craftspeople as well as representatives of organisations and institutions in the field. The last-mentioned include the crafts sales cooperatives, the Craft Center and Svensk Form.

The clear purpose of these stakeholders is to win more respect for the work of craftspeople. The task is important, but there are obvious problems in focusing on crafts' alleged role as a kind of design muse.

A LOOK BACK THROUGH HISTORY indicates that there is a modern tradition in Sweden of stressing the link between crafts and industry. In the debate about the rise of modernism and its design culture, emphasis has been put on the necessity for industries to have artistic departments. The more or less free experiments in these

"aesthetic laboratories" were regarded as being able to supply ideas of decisive importance to the development of mass production.

Many of the leading designers of the time – who were often called applied artists – also took on a professional role which encompassed both professions – those of craftspeople and designer.

In the past couple of decades, there has been a different situation. Concepts such as industrial art and applied artists are used rarely or never, since they do not correspond to today's reality. The design industry as a whole may have expanded, but its industrial art side has been marginalised. With some exceptions, perhaps primarily in the glass industry, the direct link between creativity of a handcrafted nature and industrial product development has disappeared. The evolution of the design process towards ever more specialised and technologically advanced working methods seems to have widened the gap between design and crafts. Few individuals have either the possibility or even the ambition any longer to unite the two fields. In addition, crafts have to a great extent left behind the environment of small industrial premises like glassworks or ironworks in favour of sculptural and concept-oriented forms of expression.

IT IS, OF COURSE, possible to hold up individual examples which contradict this deliberately generalised picture. Nor can it be denied that there are good reasons, not least

ULRIKA HENSTRÖM, i huvudet på en beckasin: "För mig är lera ett fascinerande material att skapa bilder med. Jag ser lera som plastisk färg och det ger unika möjligheter att bygga upp bilder i en 'collageteknik'."

ULRIKA HENSTRÖM, "In the head of a snipe: For me, clay is a fascinating material with which to create images. I see clay as a plastic form of paint, and it provides unique possibilities of constructing pictures with a collage technique."

**"Konsthandverket är, om man ger det
möjligheten, en extremt stark källa till
förnyelse och utveckling och dess
grundforskning är grunden för en
vital design."**

Ur Susanne Helgesson,
Det är konsthandverkets tur,
studie utförd på uppdrag av IASPIS,
mars 2002.

**"If we let them, crafts are an
extremely strong source of renewal
and development, and their basic
research is the foundation of
vigorous design."**

From: Susanne Helgesson,
"It is the turn of crafts"
a study commissioned by IASPIS
(the International Artists' Studio
Programme in Sweden), March 2002

ANNIKA SVENSSON:
"Min keramik är färgstark,
funktionell och skulptural
med ett organiskt formspråk i lergods. Formerna
är min skildring av blommar
som muterats till keramikfat.
Väcker de några känslor hos dig som betraktare?
Blir du berörd? Får du lust att röra vid föremålen?"

ANNIKA SVENSSON:
"My ceramic works are colourful,
functional and sculptural, with an organic
style in earthenware. The shapes are my depiction of
flowers which have mutated into ceramic
bowls. Do they arouse any feelings among you as an
observer? Do they affect you? Do you have the
desire to touch them?"